

Na thuto ya malememabedi */ntši ke eng?*

Letlakala 1

Dibokwane
2024

Letlakala le le hwetšagala ka seVenda, seXhosa,
Sepedi, seZulu, Sesotho, seAfrikaanse, Setswana,
seTsonga, seSwati, Setebele, Leleme la Diatla le
Seisemanne.

Hwetša dintlha go
www.bua-lit.org.za

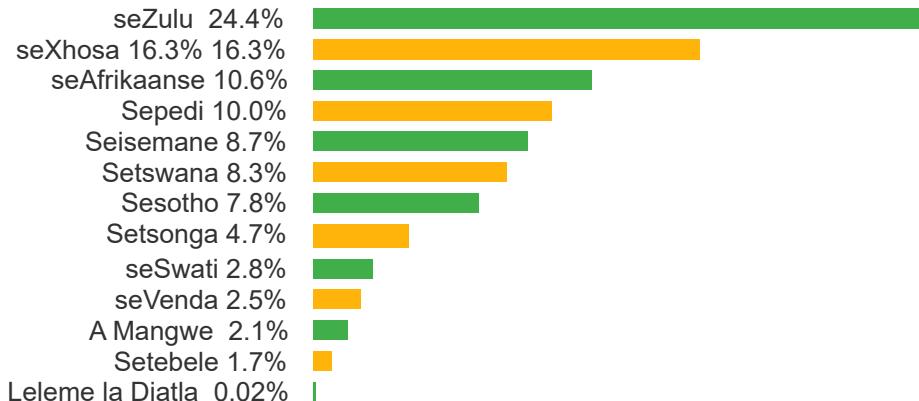

Na thuto ya malememabedi/ntši ke eng?

***What is
bi/multilingual
education?***

Thuto ya malememabedi/ntši e akaretša tsebo ya maleme a mabedi goba go feta a go ithuta, go ruta le tekanyetšo (LoLTA). Thuto ya malememabedi/ntši e filwe maatla ke Pholisi ya Thuto ka go Maleme a Afrika Borwa (1997) yeo e hlohleletšago dikolo go šomiša LOLTA ya go feta e tee. Tebo ya thuto ya malememabedi/ntši ke go kgontšha bana go tseba maleme a go feta le tee. Go na le mehuta ya go fapano ya thuto ye. Ka nako ye nngwe e bitšwa ‘thuto ya malememabedi’ gomme ka nako ye nngwe ‘thuto ya malementši’. Re diriša ‘thuto ya malememabedi/ntši’ go bontšha gore go ka dirišwa maleme a go feta le tee ka sekolong goba ka phapošing e tee. Ditheo tša go tlwaelega tša thuto ya malememabedi/ntši ke:

- **Tlhagišo ya didirišwa:** Maleme le phapano ya maleme ao bana ba tlago le ona ka phapošing ga se bothata efela ke sedirišwa sa bohlokwa sa go ithuta.
- **Kakaretšo le phapano:** Barutiši ba tla hlompha le go akaretša mehuta ka moka ya maleme.
- **Nolofalo:** Barutiši ba tla amanya thuto ya malememabedi/ntši le kamano ye itšego.

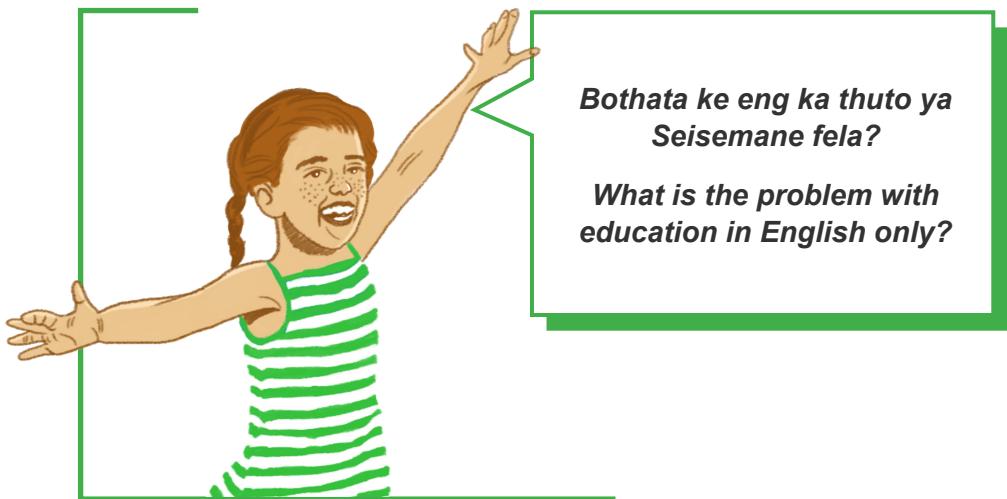

Diphesente tša Maleme a ka Gae ao a bolelwago ka mo Afrika Borwa
(Dipalopalo 2022)

Dinyakišišo di re botša gore bana ba ithuta bokaonekaone ka maleme ao ba a tsebago bokaonekaone. Go bana ba bantši ba Afrika Borwa ke maleme a seAfrika. Seisemane le sona ke leleme le bohlokwa la menyetla ya tša ekonomi le kgokagano ka kakaretšo ka Afrika Borwa. Thuto ya malememabedi/ntši e kgontšha bana go ithuta ka maleme ao ba a tsebago bokaonekaone le go kgona go diriša Seisemane gabotse. Mengwageng ye mentši maleme a seAfrika a be a sa dirišwe go ithuta, go ruta le go lekanyetša.

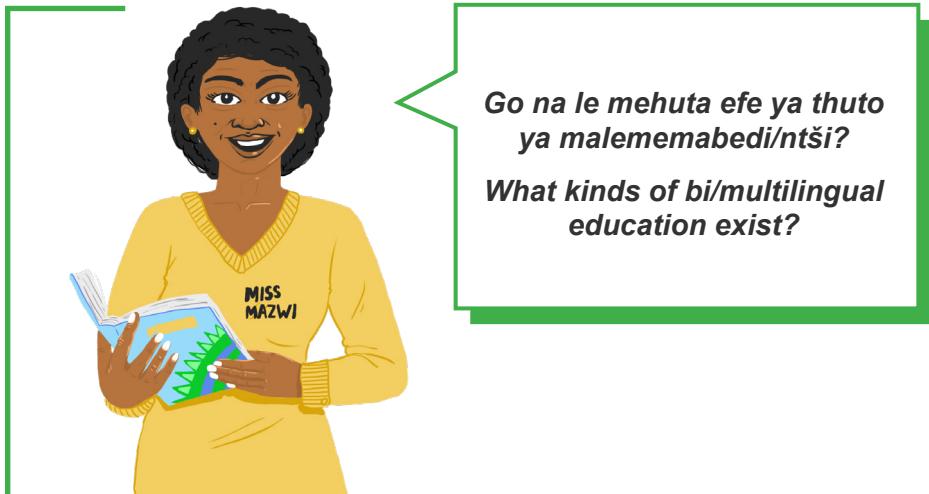
Thuto ya malememabedi/ntši e tla kgontšha tirišo ya maleme a seAfrika go abelana tsebo le go hlama tsebo ye mpsha. Bana ba tla hwetša molaetša wa gore ba bohlokwa ka lebaka la gore maleme a bona a hlomphika. Ge maleme a seAfrika a fiwa maemo a godimo thutong seo se tla oketša maemo a ona kudu setšhabeng.

Bothata ke eng ka thuto ya Seisemane fela?

What is the problem with education in English only?

Ge ba fihla go Kreiti ya 4, bana ba bantši ba go bolela maleme a seAfrika ba tla be ba se ba hwetša menyetla ye e lekanego ya go ithuta Seisemane. Ga ba tšwa ba lokela go ithuta dithuto ka moka ka leleme la Seisemane fela. Bana ba thibelwa go bolela ka diphapošing ka ge ba swanetše go tlogela LOLTA ba diriše Seisemane bjalo ka LOLTA ka Kreiting ya 4. Ga ba hwetše sebaka sa go bontšha se ba se tsebago, goba go tsea karolo ka boitshepo dithutong. Go se diriše maleme a bana go dira gore ba ikwe ba se na mohola. Se ga se selo seo bana ba go bolela Seisemane le seAfrikaanse ba swarago bothata ka sona.

*Go na le mehuta efe ya thuto
ya malememabedi/ntši?*

*What kinds of bi/multilingual
education exist?*

Thuto ya malememabedi/ntši e gona lefaseng ka bophara. Go la Canada, thuto ya malememabedi ya Sefora/Seisemane e hlamilwe gabotse. Kua Wales, bana ba ithuta ka seWelsh le Seisemane. Kua India, dikolo di ka kgetha go dipuku tša go ngwalwa ka maleme a selete a go tuma a mararo. Afrika Borwa le yona e na le histori ya thuto ya malememabedi ye e hlamilwego ya baboledi ba seAfrikaanse le Seisemane ye e sa lego gona le ga bjale. Efela thuto ya malememabedi ya Seisemane le leleme la seAfrika ga e gona. Mo ke mehlala e mengwe ya thuto ya malememabedi/ntši:

- **Thuto ya Malementši ya go Ithekga ka Leleme la Letswele (MTBME) & Thuto ya Malememabedi ya go Ithekga ka Leleme la Letswele (MTBBE)** : Tirišo ya leleme leo ngwana a le tlwaetšego kudu (leleme la letswele) bjalo ka LOLTA ka Legatong la Motheo le go tšwela pele go diriša leleme la letswele la ngwana bjalo ka LOLTA ge o tsenya leleme le lengwe (Seisemane) bjalo ka LOLTA ka Legatong la Gare le go ya pele. Se se ra gore dithuto tša diteng tše bjalo ka dipalo, saense ya tlhago le theknolotši le saense ya leago di rutwa ka maleme a go feta le tee.
- **Dikolo tša maleme a mabedi**: Go dirišwa maleme a mabedi bjalo ka ma LoLTAs ka phapošing e tee. Go ruta, didirišwa tša go ithuta le tekanyetšo di dirwa ka maleme a mabedi. Bana ba kgona go diriša maleme ao ka bobedi. Mehlala ke dikolo tša seAfrikaanse/Seisemane ka Afrika Borwa le dikolo tša seWelsh/Sisemane go la UK.

- **Thuto ya maleme a mabedi goba go feta:** Go akaretša bana ba go bolela maleme a letswele a go fapano, mephato ya go bapela e diriša LOLTAs a go fapano, mohl, sehlopha sa seAfrikaanse; sehlopha sa seXhosa; sehlopha sa Seisemané ka dithutong tša Legato la Motheo.

Ka go swana le go MTBBE, LOLTAs a mabedi a dirišwa dihlopheng ka moka ka legatong la gare (mohl, Seisemané le seAfrikaanse; Seisemané le seXhosa).

- **Nolofatšo ya thuto ya malememabedi/ntši:** phapoši e na le bana ba maleme a go fapanafapano gomme morutiši a ka se tsebe go bolela maleme a bana ka moka. Ka thušo ya diklosari le dithaka, maleme a bana ka moka a dirišwa go ithuta le go ruta mo go kgonegago.

Barutiši ba go diriša thuto ya malememabedi/ntši ba diriša maano a mehutha go diriša maleme a go fapano ge ba ruta. Se se bitša **tirišo ya malementši (translanguaging)**.

Tirišo ya malementši e hlaloša tirišo ya maleme a go fapano le mebolelo ye e bolelwago ke motho wa go tseba malementši. Go batho ba go bolela malementši, tirišo ya malementši ke setlwaedi. Ka nako ye nngwe barutiši ba pharologanya maleme gomme ka nako ye nngwe ba tswaka maleme. Barutiši ba bantši ba Afrika Borwa ba na le maitemogelo a go hlaloša mareo ba diriša maleme a go fapano. Re tseba se se bitšwa **tswakanyo (code-switching)**.

Ka nako ye nngwe ba hlohololetša go fetolela le go hlathollela malemeng a mangwe. Ka thuto ya malememabedi/ntši, barutiši ba dira go feta tirišo ya malementši ge ba bolela.

Barutiši ba le barutwana ba bona ba diriša maleme a go feta leleme le tee ge ba ngwala, ge ba hlama didirišwa le ge ba lekanyetša. Mehlala ye mengwe ke ye:

- Barutiši le bana ba diriša dipukuntšu tša malementši.
- Barutiši le bana ba hlama diklosari tša malementši.
- Bana ba fetolela sereto sa Sepedi go Seisemané.
- Bana ba akaretša kanegelo ya Seisemané ka seZulu.
- Barutiši ba ngwala mongwalo wa go hlakanelwa ka go tswaka maleme a mabedi goba go feta le mešomo ya go ngwalwa ka malememabedi le leleme le tee.
- Barutiši ba neelana ka dipotšišo tša molekwana le ditaelo ka Sesotho le Seisemané.
- Barutiši ba dumelela bana go araba molekwana ka leleme le ba le ratago.
- Barutiši le bana ba dira maboto a mantšu a malementši ba diriša maleme a go fapaná, mohl.
- Barutiši ba bolela le bana ka ga mantšu ka maleme a go fapaná.
- Bana ba diriša dipuku tša kgakollo.
- Barutiši le bana ba diriša puku e tee ka maleme a go feta le tee.
- Barutiši ba dumelela bana go bolela ka maleme ao ba a tlwaetšego, le go tswaka maleme.

'Ka Mošupologo, ke diriša mongwalo wa go hlakanelwa ka Seisemané le Sepedi. Ka Laboraro ke diriša Sepedi fela gomme ka Labone ke diriša Seisemané fela mongwalong wa go hlakanelwa'.

Re leboga mokgatlo wa Zenex ka ge o kgonagaditše tšweletšo ya matlakala a. Peakanyo ka Soraya Abdulatif, Phumle April, Xolisa Guzula, Ntombizanele Mahobe, Carolyn McKinney, Nadeema Musthan, Margie Probyn, Brian Ramadiro, Robyn Tyler, Zola Wababa.

E fotoletšwe ke Mpho Masepa.

bua-lit
language and
literacy collective